

С.Сейфуллиннің 125 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 15: Жастар, ғылым, технологиялар: жаңа идеялар мен перспективалар» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Международной научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 15: Молодежь, наука, технологии – новые идеи и перспективы», приуроченной к 125 - летию С.Сейфуллина. - 2019. - Т.1, Ч.2 - Б.132-133

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ БАСҚАРУШЫЛЫҚ ШЕШІМДЕРІН ҚОЛДАУҒА АРНАЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ-АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІҢ МАҢЫЗЫ

Мауина Г.М.

Қазіргі кезде ауыл шаруашылық өндірісінде далалық жұмыстарды дәл және уақтылы орындау үшін көбірек машина және басқа да техникалық құралдар қолданылады. Әрине, агроөнеркәсіп кешені болып табылатын мұндай көпфакторлық, күрделі бизнесте басшылар мен шешім қабылдаушыларға машиналар мен сенсорлардан және адамдардан келіп түсетін үлкен массивті ақпараттармен жұмыс жасау керек.

Бұл ақпараттар әртүрлі болып табылады, яғни далалық жұмыстардың және көлік құралдарының қозғалысы туралы мәліметтерді, сондай-ақ топырақтың жай-күйі, егістік, ауа-райының жағдайы, жоспарланған өнімділігі, материалдардарға арналған бағалар динамикасы мен дайын өнімдердің бағалық болжаулары туралы деректерді қамтиды.

Агро-менеджерге арналған кез-келген бағдарламаның ерекшелігі – қоса орнатылған геоақпараттық жүйелер (ГАЖ) модулімен бірге, жалпы айтқанда әрқилы деректер ғарышта электрондық картаның үстінен беткі қабат түрінде құрылымдалған. Бұл қабаттарды кеңістіктік шкала бойынша салыстыруға болады (бір қабатты екінші қабаттастыру) және уақыт шкаласы бойынша (белгілі бір қосылыстар бар болған уақытты белгілеу уақытын белгілеу үшін). Осылайша, бағдарламалық қамтамасыз ету технологиялық операциялардың уақытылы, толықтығы мен дұрыстығын тиімді жоспарлауға және бақылауға мүмкіндік беретін ауылшаруашылық өндірісіндегі кез-келген оқиғаға кеңістіктік және уақытша өлшемді тағайындауға мүмкіндік береді.

Бұл әсіресе ауыл шаруашылығында маңызды, өйткені үлкен аумақтар көрнекі құралдармен тікелей бақылауды қиындатады, себебі барлық жерде камераларды орната алмайсың.

Соңғы кездері елімізде ауыл шаруашылық өнімдерін басқару үшін бағдарламалық қамтамасыз ету нарығында бірнеше жаңару болды, ол – ақпараттық технологиялар индустриясының негізгі орындаушылар автоматтандыру шешімдері мен бизнес-процестерді қолданудың жаңа бағыттарын іздейді. Дегенмен, ауыл шаруашылығына арналған көптеген салалық шешімдерінде ГАЖ-модульдері жетілдірілмеген немесе мүлде жоқ. Қаржылық жоспарлау, бухгалтерлік есеп және талдау үшін ГАЖ-модулінің болмауы ауыл шаруашылығындағы бухгалтерлердің нақты проблемасын

тудырмайды, өйткені экономиканың басқа секторларында, бірінші кезекте реттелетін есептілік пен салалық нысандармен айналысады. Жерде қандай топырақта, қандай гумустың және басқа да элементтердің бар екендігі туралы кім және қайда барды - бұл мәселелер ең алдымен агроном, агрохимик, ауылшаруашылық технологы, бас инженер, бірақ бухгалтерді ғана қызықтырмайды.

Сонымен қатар, мемлекетімізде тәжірибеге сүйенсек бухгалтердің «IT-мамандардан» басқа, «компьютермен» кәсіпорында жұмыс істейтін кез келген адамдардан көбірек байланысатын қызметкер. Осыған байланысты, көптеген отандық әзірлеушілер қаржы бөліміне бағытталған, бухгалтерлік бағдарламалық қамтамасыздандыруға және автоматтандыру құралдарымен біріктірілген шешімдерді жасауға, 1С және басқа ұқсас бағдарламалармен үйлесімділікке ұмтылады. Сонымен қатар, Агроөнеркәсіптік кешенді автоматтандыруға арналған бағдарламалық жасақтама жүйелерінің мақсатты аудиторияға, яғни агроөнеркәсіпшілер, агроөнеркәсіптік менеджерлер, диспетчерлер, ауылшаруашылық холдингтерінің директорлары және басқарушы компаниялардың басшылары қысқа мерзімде ауыл шаруашылығы өндірісін басқару мен шешім қабылдауына бағытталған [1].

Егер біз орыс әдебиетінде табылған ақпараттық-аналитикалық жүйелердің (ААЖ) анықтамаларын, негізгі сипаттамаларын, толықтығы мен бағыттылығын, тақырыптық салалардың ерекшелігін бейнелейтін болсақ, ААЖ стратегиялық, тактикалық және оперативті басқару шешімдерін қабылдаудың қазіргі заманғы, жоғары тиімді құралы болып табылады. Ол жағдайды талдау және басқару шешімдерін қабылдау үшін жауапты пайдаланушыларға барлық қажетті деректерді нақты және уақтылы ұсынуға негізделген. Ақпараттық-аналитикалық жүйелер кешені бүкіл басқару үрдісіне, яғни корпоративтік есептілік, қаржылық-экономикалық жоспарлау және стратегиялық жоспарлауға әсер етеді [2].

Шетелдік ақпарат көздерінде, ол сарапшыларға үлкен көлемдегі деректерді жылдам талдауға мүмкіндік беретін автоматтандырылған жүйе ретінде сипатталады, әдетте, жағдайлық орталықтардың элементтерінің бірі болып табылады. Бұл сонымен қатар ұйымның күнделікті қызметін автоматтандыру үшін емес, аналитикалық деректерді өңдеуге арналған ақпараттық жүйелердің арнайы класы болып табылады. ААЖ ұйымның бухгалтерлік деректер базасынан және сыртқы көздерден алынған бірыңғай толық ақпарат ретінде біріктіріліп, талданады және сақталады. Бұл деректер қоймаларының анықтамасына негізделуі мүмкін, басқару шешімдерін және басқа ықтимал қосымшаларды анықтау, аналитикалық жұмыстарды автоматтандыруды қамтамасыз ету үшін қолданылатын аппараттық, бағдарламалық қамтамасыз ететін ақпараттық ресурстардың жиынтығы [3].

Бұл анықтамалар әдетте ақпараттық-аналитикалық жүйелерді толық сипаттайды, алайда оны қосуға алдымен басқа ықтимал қосымшаларды шешуге, ақпараттық ресурстар тұжырымдамасын нақтылай беруге болады. Осы айтылған тұжырымдамаларда аналитикалық тісілі ерекшеленеді. Аналитика - жеке және ұжымдық интеллектуалдық қызметтің әдіснамалық,

ұйымдастырушылық және технологиялық қолдау принциптерінің тұтас жиынтығы, ол қазіргі және жаңа білім сапасын жақсарту үшін ақпаратты тиімді өңдеуге, сондай-ақ оңтайлы басқару шешімдерін қабылдау үшін ақпараттық базаны дайындауға мүмкіндік береді. Қорыта келгенде ақпараттық-аналитикалық жүйелер агроөнеркәсіптік ұйымдардың қызметін жоспарлау мен жоспарлаудың тиімді құралы бола отырып, кәсіпорындардың экономикалық тиімділігіне оң әсерін тигізетін жоспарлар мен болжамдардың сенімділігі мен тұрақтылығын айтарлықтай арттыруда маңызды екені айқын.

Әдебиеттер тізімі

1. Инженерный центр ГЕО МИР [Электронный ресурс] / ИАС «ГЕО Агро»; – Электрон. Дан. – М. : Инж.центр ГЕО АГРО., – Режим доступа: https://www.geomir.ru/pg_publications2.html, свободный. – Загл. с экрана.

2. Информационно-аналитическая система: назначение, роль, свойства // Научно-практический журнал «Информационная безопасность регионов» – Саратов, 2014. – № 1(14). – С. 21-25.

3. Wu, H., Wu, H., Zhu, M., Chen, W., Chen, W. A new method of large-scale short-term forecasting of agricultural commodity prices: illustrated by the case of agricultural markets in Beijing // Journal of Big Data, 2017. - 4(1). Open Access.

Зерттеу жұмысы №BR06349506 «Солтүстік Қазақстан облысында «демонстрациялық шаруашылықтар (полигондар)» қағидаты бойынша өсімдік шаруашылығын өндіруде нақты фермерлік техниканы беру және бейімдеу» тақырыбындағы ғылыми-техникалық бағдарламасы аясында өткізілді.

Ғылыми жетекшісі: ф.-м.ғ.к., Айтимова У.Ж.